

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

KAHVECİ, K. (2019). Tanrı'nın Ayak İzleri: Sanat. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (4) , 1799-1809.

Tanrı'nın Ayak İzleri: Sanat

Kutsi KAHVECİ (*)

Öz: Biz bu araştırmada; insanın değer ve önemini çok iyi kavramış ve bu konudaki düşüncelerini de mistik ve simgesel bir dille anlatmaya çalışmış ünlü teolog Eckhart von Hochheim'in sanat anlayışını incelemeye çalıştık. Düşüncelerinde Tanrı'dan bir parça olma yaklaşımı açıkça görülen Eckhart'a göre Tanrı, bizleri yaratırken kendi suretinde olmamızı ve kendisine benzememizi amaçladığından dolayı bizler de Tanrı gibi yaratıcı olabiliriz. Çünkü bizim kutsallığımız yaratıcılığımızı gerektirir ve bizler yaratıcı ve üretken olmadan kutsal olamayız. Yaratıcı ve sanatçı olmak, içimizde oldukça derin yerlerden hareketle bir şeyler meydana getirmek demektir.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Yaratıcılık, Sanat, Sanatçı, Yaşam.

God's Footprints: Art

Abstract: In this research, we tried to examine the understanding of art by the famous theologian Eckhart von Hochheim, who understood the value and importance of human beings and tried to explain his thoughts on this subject in a mystical and symbolic language. According to Eckhart, whose approach to being a part of God is clearly evident, so that we can be creative as God. God aims human being to be in His image and to be like Him in creating us. Because our sanctity requires our creativity, and we cannot be sacred without being creative and productive. Being creative and artist means creating something from deep places within us.

Keywords: God, Creativity, Art, Artist, Life


Makale Geliş Tarihi: 12.07.2019

Makale Kabul Tarihi: 08.11.2019

I.Giriş

Eckhart'ın düşüncelerinde din ve sanat arasında birlik vardır ve bu ikisi birbirlerinin varlığını belirlerler. Din ve sanat, insana ait çok güçlü duygular olup, insanlığın başlangıcından bu güne kadar yaşamın en önemli ayrılmaz parçaları olmuşlardır. Bu bağlamda öncelikle bir toplumun dini değerleri anlaşılmalıdır o toplumdaki sanat ve sanatçı da tam olarak anlaşılabilir. Çünkü her dinin ortaya çıkardığı, etkilediği belli bir sanatı vardır ve sanat, o dinin çok önemli bir dilidir. Çünkü sanat, dinin yaşanır kılınmasında, yaşama geçirilmesinde veya dinin ilkelerinin doğrudan doğruya yaşamla buluşmasında son derece önemlidir Aynı zamanda Eckhart için sanat ve yaşam özdeşler ve sanat yaşamla, yaşam da sanatla anlam kazanmaktadır (Kahveci 2014: 345).

Sanat eseri sanatçının kendi yaratıcı gücü, yeteneği ve coşkusunun oluşturduğu estetik objedir. Yaratmak ve üretmek, kısacası yeni bir şeyler ortaya koyabilmek sanatın

*) Dr.Öğr. Üyesi Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (e-posta: kkahveci@atauni.edu.tr)  ORCID ID. orcid.org/0000-0001-6752-6566

en temel dayanağıdır. Yaratma olayı, sanatçının algıladığı maddi varlığa duygu, düşünce ve hayal gücünü katması olayıdır. İnsanın doğasında bulunan yaratıcılığa ilişkin birçok şey söylenebilir. Yaratmak kavramı farklı iki yönüyle dikkatimizi çekmektedir. Geçmişten bu yana çoğunluğun kullandığı ifadeyle yaratıcı olan Tanrı'nın yaratmasıdır. Diğer yönü insanın nesne ile olan ilişkisini ilgilendiren çoğunlukla sanat alanında kullanılan manadadır. Bu bağlamda yaratma kelimesi, içinde var etmek, oluşturmak, katkıda bulunmak gibi anlamları çağrıştırmaktadır. Yaratıcılıkta duygu ve içgüdüye dayalı süreç söz konusudur. Sanatçının ruh dünyası ve duygusal birikimi metafizik âleme seslendiği için, objektif ve nesnel betimleme söz konusu olamaz. Yaratma yetisi bazı inanışlarda Tanrı tarafından insanoğluna yaratılış fitratı olarak verilmiştir (Taş-Ürün 2019: 73).

Tanrı'nın kulu en güzel şekilde yaratması, insanın kendisi ile birlikte çevresindeki tüm güzellik ve estetik değerleri keşfetme serüveni onu tam da burada sanat ile buluşturmuştur (Taş-Ürün 2019: 73). Din insanın öte dünya hayatına atıfta bulunurken sanat bu dünyaya yönelir. Bu durum Batı düşüncesinde farklı değerlendirilir. Batı düşüncesinde sanattaki yaratıcılık, zaman zaman din açısından bir haddini bilmezlik, Tanrı'ya öykünme olarak nitelenmektedir. Bu nedenle Batı'lı teologlardan bazıları sanattaki yaratıcılığa kuşku ile bakmışlardır (Çakır Aydın 2002: 10). Fakat Batı düşüncesinin ünlü ruhani teologu Eckhart, böyle düşünen teologların aksine sanata farklı bir açıdan yaklaşmaktadır.

II. Eckhart'ın Yaşadığı Dönem, Düşünsel Gelişimi ve Etkileri

Ortaçağ Alman felsefesinin önemli mistik düşünürü Eckhart Von Hochheim 1260 yılında Orta Almanya'da Thüringen eyaletinin Gotta yakınlarındaki Hochheim Kasabası'nda doğmuş ve 1327-28'de Fransa'nın Avignon şehrinde ölmüştür. Eckhart, on beş yaşında, Saint Dominic (1170-1221) tarafından kurulmuş ve Papa III. Honorius (1150-1227) tarafından 1216'da onaylanmış bir Katolik tarikatı olan Dominikan Tarikatı'na katılmış ve otuz beş yaşında Thüringen Piskopos Vekilliği'ne atanarak o bölgenin en yetkili Dominikan din adamı olmuştur. Eckhart 1300 yılında Paris Üniversitesi'ne gönderilmiş ve burada Aristoteles ve ahlak felsefesi üzerine incelemeler yapmıştır (Eckhart 1990: 61). 1302'de Fransa Kralı IV. Philippe (1285-1314) ile Papa VIII. Bonifacius (1230-1303) arasında 1296'da patlak veren çatışma (Ağaoğulları vd 2011: 264) nedeniyle Roma'ya çağırılan Eckhart, burada tanrıbilim doktorluğunun yanı sıra Meister 'Üstat' unvanını da kazanmış ve yaşamı boyunca bu unvanla anılmıştır (Sena 1975: 7). Eckhart, yönetsel görevler için bir kez daha Almanya'ya çağırılmış ve yeni kurulmuş, kuzeyde Hollanda'dan doğuda Prag'a kadar bir alanı kaplayan, elli papaz manastırı ve dokuz rahibe evi barındıran Saxony eyaletinin ilk eyalet sorumlusu seçilmiştir (Kieckhefer 1978: 20). 1311-13 akademik yıllarında Eckhart üçüncü kez Paris'e dönmüş ve bu kez büyük zihinsel projeler tasarlamıştır (Eckhart 1990: 61).

Eckhart'ın 1314'te Almanya'ya dönüşü kariyerindeki dönüm noktasıdır. 1314'ten sonraki başlıca etkinliği, Ren vadisi boyunca kurulmuş rahibe manastırlarında vaizlik olmuştur. Bu arada birinci Keşiş olarak Strassburg'a yerleşmiştir. Cologne ile birlikte bu şehir ölümüne kadar Eckhart'ın yaşamını ve çalışmalarını şekillendirecektir (Steiner

1923: 6). Her iki şehirde 'Rhineland Mistisizmi' olarak bilinen ruhani yenilik hareketinin kaynağıdır. Bu yaygın ruhani mayalanmanın ortasında Eckhart, döneminin en ünlü vaizi olmuştur (McGinn 1981: 6).

Eckhart 1323 yılında ruhani, ekonomik ve politik çalkalanmanın başka bir yuvası olan Doğu ve Güney Avrupa'nın ticaret merkezi Cologne'ye gitmiştir. Görevi vaaz vermek ve bir zamanlar çalışmalarını yaptığı Dominikan okulunu yönetmektir. Eckhart nereye gönderilmişse, orada gerek dersleri ve gerek vaazlarıyla derin izler bırakmıştır. Çalıştığı son şehirlerdeki faaliyetleri, kendisi hakkında şüpheler uyandırmış ve düşmanlar kazanmasına neden olmuştur. O zamanlar Strassburg ve Cologne, Alman mistisizminin toplandığı iki önemli şehirdir. Eckhart'ın bu şehirlerde etrafını pek heyecanlı ve vecdli birtakım öğrenciler kaplamıştı ki, bunların arasında on dördüncü yüzyılın en popüler yazarı Henri Suso, Louvaineli Henri ve Colonna'lı Henri Tauler gibi bazı ünlü kimselerde vardır (Sena 1975: 7).

Eckhart, akademik çevrelerde de saygı görmüştür. Bunun bir göstergesi de altmış yaşında Köln'e profesör olarak çağrılmasıydı. Ama bir Fransisken olan Köln Başpiskoposu Heinrich Von Virneburg (1244-1332), Dominikanlara hiç de yakınlık duymuyordu. Eckhart ilk kez onun mahkemesinde resmen heretiklikle suçlanmıştır. Papa XXII. Johannes'in 27 Mart 1329 tarihli bir bildiriyle Eckhart'ın yirmi sekiz önerisi - düşüncesi- mahkûm edilmiştir (Eckhart 1990: 63). Din bilgini Thomas Merton (1915-1968), Eckhart'ın yargılanması konusunda şunları yazıyor: 'Ona zarar verebileceklerini, onu Avignon'a sürükleyip tamamen itibarsız bırakabileceklerini düşünen birçok önemsiz kişi tarafından yıkılan muazzam bir kişiydi. Kısacası kendisinde bulabileceğimiz yirmi sekiz öneri ile yıkıldı. Eckhart her virgülden tedbirli olarak zaman harcayan bir zihne sahip değildi. Gördüklerinin görülmeye değer şeyler olduğunu fark etmeleri konusunda insanlara güvendi. Çünkü bu, apaçık yaşam ve haz meyvesi sunuyordu. Onun için önemli olan buydu' (Fox 1980: 22).

Nihayet kendisinin dine aykırı olan görüşlerinden vazgeçtiğini açıkça itiraf etmesine rağmen, Katolik inancına sadık kalarak öldüğüne inanılmamıştı. Bir yıl sonra kendisine bağlı olup Eckhartlar adını alan müritleri de şiddetle cezalandırılmışlardır. Bütün bu takiplere rağmen, Eckhart'ın fikirleri yayılmaya devam etmiştir. Onun doktrini Tauler, değişikliklere uğratmış; Suso, onu şiirleştirmiş ve mistik cemaatler kendi aralarında Eckhart'ın düşüncelerini özentiyle saklamışlardır. Yani, Almanya'da bir çeşit dinsel duygu olarak devam etmiştir. Bununla birlikte üstadın eserleri büsbütün kaybolmadığı için sonradan yetişen Panteistler, onları bir otorite saymışlardır (Sena 1975: 7).

Bugün düşünürler arasında evrensel olarak kabul edilen bir şey var ki, o da Eckhart'ın haksız olarak kınandığıdır. İngiliz keşiş M. D. Knowles'in (1896-1974) bu konuyla ilgili yorumu şöyledir: 'Radikal gelenekselliği ve Ortodoksluğu konusunda artık hiçbir şüphe yoktur. Kendisini suçlayan kişiler Latince çalışmalarını okusaydılar ve Eckhart'ın bildiğinin yarısı kadar ruhanilik tarihini bilselerdi, bunu anlar ve o zamana kadar Batı'nın yetiştirdiği en büyük ruhani teologun yargılanmasına müsaade etmezlerdi. Bu kınanmada kaybeden taraf Eckhart değildir. Kaybeden bugün hala bir zamanlar Eckhart'ın sahip olduğu kadar kutsal, ruhani bir görüş arayışında olan Hristiyan kilisesidir' (Eckhart

1981: 24). Bu bağlamda Eckhart'ın suçlanmasındaki asıl kurbanın Eckhart değil, Hıristiyan ruhanilik tarihi olduğu görülmektedir. Eckhart tamamen İncil'e bağlı, peygamberlere özgü bir hayat yaşamış ve resmi mahkûmiyetinden önce ölmüştür. Evet, Eckhart'ın suçlanması Hıristiyan ruhaniliğini İncil'deki sağlam köklerinden o kadar ayırdı ki, Eckhart eleştirmenleri büyük ölçüde Eckhart'ın hayat ve eserlerinin ana temasını yakalayamadılar. Bunların çoğu, İncil'i de içeren teolojik ortamdan yoksun kalarak sürekli Eckhart'ın Aristoteles mi, yoksa Platon yanlısı mı olduğunu tartıştılar. Hiçbiri değil. Eckhart dar görüşlü biri değildi ve bir İncil teologu, vaiz ve ruhani düşünürdü (Eckhart 1986: 15).

Eckhart üzerine önemli çalışmaları bulunan Fransız Jeanne Ancelet-Hustache (1891-1983) haklı olarak Eckhart'ın Batı'da düşünülenden daha fazla yanlış anlaşıldığını söylemektedir. Ona göre Eckhart'ın birçok konudaki görüşleri yanlış algılanmış ve hatta unutulmuş ve Eckhart'ın yaratılış ruhaniliği yerine Batı yaratılış karşıtı bir ruhanilik benimsenmiştir (Eckhart 1941: 206). On beşinci yüzyıl ortalarından itibaren neredeyse tamamen unutulmuş Eckhart, ancak on dokuzuncu yüzyıl başlarında Alman ilahiyatçı Franz Xaver Von Baader (1765-1841) tarafından yeniden tanıtılmıştır. Kachelofen (Leipzig, 1498) ile Adam Petri (Basel, 1521 ve 1522) tarafından yayımlanan Tauler vaazlarında geçen parçalar dışında, Eckhart'ın yazdıkları yüzlerce yıl gözlerden uzak kalmıştır. Franz Pfeiffer, 1857'de Stuttgart da basılan 'Deutsch Mystiker' adlı eserinin ikinci cildini bütünüyle Eckhart'a ayırarak onun elyazmalarından örnekleri okuyucunun ilgisine sunmuştur. Pfeiffer ile Franz Ludwig Jostes (1858-1925) gibi başka araştırmacılar da ondan -bazılarının doğruluğu kuşkulu olsa da- parçaları yayımlamışlardır. Ama asıl sürpriz, var olduklarını Nicolaus Cusanus (1401-1464) ile Tritthenheim'in eserlerinde bildirdikleri ama artık kayboldukları düşünülen Eckhart'ın Latince iki elyazmasını H. Denifle'nın Erfurt (1880) ve Cues (1886)'de bulmasıyla yaşanmıştır. Yazdıklarının doğruluğundan kuşku duyulmasa bile, yazmalar hakkında Denifle'nin seçerek yayımladığı bölümler dışında hiçbir şey bilinmiyordu. Bu metinlerin bin iddia ya da tezden oluşan üç ana bölümü bulunan çok daha büyük bir eser olarak Opus Tripartitum'un parçaları olduğu düşünülmektedir. Bu eserde öncelikle sayıları bini bulan tezler sıralanır, sonra bunlar çeşitli sorularla sorgulanır. Onlar üçüncü bölümde (Opus Sermonum) İncil'e uygun olarak yorumlanır. Son olarak da önemli bölümleri alıntılanarak İncil'in kitapları açıklanır (Serin 2007: 24,25).

Eckhart, halk dilinde felsefi-teolojik konuları tebliğ etmiştir. Onun projesini Dante'ninkine akraba kılan bu Almanca vaazlar 'yeni bir asalet' idealini paylaşmışlardır. Halktan ziyade -kendisini basit insanlara latiflikler sunmakla suçlayanların söylediğinin tersine- kadın grupları (rahibeler, Dominikan rahibeleri) etkilemiştir (Libera 2005: 185). Aynı zamanda Eckhart kendisini hem Ortaçağ Latincesi hem de yüksek Almanca ile ifade etmiştir. Risalelerinde Latince'yi, vaazlarında ise Almanca'yı kullanmıştır. Eckhart Dominikan tarikatı üyesi olan ve teknik anlamda Thomist olmasına rağmen, Ortaçağın en etkili Hıristiyan Neoplatonistiydi ve kendisinden sonraki büyük Alman filozoflarını eserleriyle etkilemiştir. Eckhart'ın görüşleri yaygın Hıristiyan Skolastisizmi'nden farklılık arz etmekteydi. Yaratılışın Neoplatonik Bir'den sudur

ettiğini kabul eden Eckhart, aynı zamanda asil insana ve asil ruha hitap ediyordu (Evola 1994: 183).

İnsanın Tanrı'yı bulma şansının en fazla olduğu yer, O'nu en son bıraktığı yerdire diyen Eckhart'ı On dokuzuncu yüzyıl Alman Felsefesi, spekülative Alman düşüncesinin babası addederken, Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) onu bilim ve imanın arabulucusu, Arthur Schopenhauer (1788-1860) Aşkın İdealizm'in kaşifi olarak görmüş, Friedrich Schelling (1775-1854) ise Eckhart ile kendi vahiy felsefesi arasındaki benzerliği göstermiştir.

III. Eckhart'ın Sanat Anlayışı

Kutsal 'Yaratılış Kitabı'nda insanın yaratılışı şöyle anlatılır: Tanrı yaratılışın son gününde 'insanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım' dedi ve 'Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu' (Yaratılış 1:26,27). Tanrı'nın 'suretine' ya da 'benzerliğine' sahip olmak en basit sözlerle, bizim Tanrı'ya benzemek üzere yaratılmış olduğumuz anlamına gelir.

Kutsal Kitap'ın bu anlatımından hareketle, Tanrı'nın yaratıcı olması gibi O'na benzeyen bizlerin de yaratıcı olabileceği düşüncesini ulaştıran Eckhart, bu konuyla ilgili yazısına Kutsal Kitap'tan şu alıntı ile başlar: 'Sevgili kardeşlerim, aldanmayın! Her nimet, her mükemmel armağan yukarıdan, kendisinde değişkenlik ya da döneklilik gölgesi olmayan Işıklar Babası'ndan gelir. O, yarattıklarının bir anlamda ilk meyveleri olmamız için bizleri kendi isteği uyarınca, kendi seçimiyle, gerçeğin bildirisiyle yaşama kavuşturdu' (Yakup'un Mektubu 2006: 1:16-17-18).

Yukarıdaki kutsal metinde geçen Tanrı'nın yaptığı işin ilk meyveleri yani Tanrı'nın çocukları olmamızın yanı sıra, Tanrı'nın mirasçıları olduğumuzu da belirten Eckhart, bu konunun daha derin anlamını araştırmak için yine Kutsal Kitap'a başvurur: 'Tanrı'nın Ruh'uyla yönetilenlerin hepsi Tanrı'nın oğullarıdır. Çünkü sizi yeniden korkuya sürükleyecek kölelik ruhunu almadınız, oğulluk ruhunu aldınız. Bu ruhla Abba! Baba! diye sesleniriz. Ruhun kendisi, bizim ruhumuzla birlikte, Tanrı'nın çocukları olduğumuza tanıklık eder. Eğer Tanrı'nın çocuklarıysak, aynı zamanda mirasçısıyız. Mesih'le birlikte yüceltilmek üzere Mesih'le birlikte acı çekiyorsak, Tanrı'nın mirasçısıyız, Mesih'le ortak mirasçılarız' (Pavlus'tan Romalılar'a Mektup 2006: 8:14,15,16,17).

Bu bağlamda Tanrı'nın mirasçı çocukları olduğumuz noktasını güçlendirmek için Eckhart, yine Kutsal Kitap'tan şu alıntıyı yapar: 'Mirasçı her şeyin sahibiyse de, çocuk olduğu sürece köleden farksızdır. Babasının belirlediği zamana dek vasiler, vekillerin gözetimi altındadır. Bunun gibi biz de ruhsal yönden çocukken, dünyanın temel ilkelerine bağlı yaşayan kölelerdik. Ama zaman dolunca Tanrı, yasa altında olanları özgürlüğe kavuşturmak için kadından doğan, yasa altında doğan öz Oğlu'nu gönderdi. Öyle ki, bizler oğulluk hakkını alalım. Oğullar olduğunuz için Tanrı öz Oğlu'nun Abba! Baba! diye seslenen Ruh'u'nu yüreklerinize gönderdi. Bu nedenle artık köle değil, oğullarsınız. Oğullar olduğunuz için de Tanrı size aynı zamanda mirasçı yaptı' (Pavlus'tan Galatyalılar'a Mektup 2006: 4:1,2,3,4,5,6)

Eckhart bu nokta da Kutsal Kitap'ta geçen Abba! Baba! gibi kelimelerin ne anlama geldiğini araştırmak için oldukça çaba sarf etmektedir. Abba! Baba! olarak hitap edilen bu Tanrı kimdir? Eckhart için Tanrı meydana getirmek ya da doğurmak için var olan bir varlıktır. Tanrı saf bir nesil ve bütün her şeyin yaşamıdır. Tanrı'nın gerekliliği doğurmak ve meydana getirmek içindir. Baba kelimesi bütün her şeyin yaşamıyla aynı anlama gelir. Tanrı'nın en iyi meydana getirdiği şey oğludur ve oğlunu meydana getirmek Tanrı'nın süregelen eylemidir. Bunun için Abba Baba gibi kelimeleri düşündüğümüzde şu anlama gelir: Baba kelimesi saf ve temiz bir nesli ve çocukların meydana gelmesini ima eder. Bu meydana getirme işi cennet olarak adlandırılan uzak bir yerle sınırlı değildir. Bu aslında bizim içimizde yer alır. O, kendi doğasında olduğu gibi oğlunu da ruhta yarattı ve O'nun var oluşu ister iyi isterse acılı keder için olsun oğlunu ruhta yaratması gerçeğiyle bağlanır. Fakat Tanrı'nın bizim içimizde yaptığı bu meydana getirme biçimi içimizde ikamet etmeyen Tanrı'nın hakkındadır. O'nun meydana getirmesi aynı zamanda ikamet etmemesidir ve O'nun ikamet etmemesi O'nun meydana getirmesidir. Bu bağlamda Eckhart'a göre ikamet etmeyen Tanrı verimli ve dışa yönelmiş anlamlarına gelir. Bu bizim yaratıcılığımızı meydana getirme ve doğurma olan iç dinamizme bakacak kadar iç bir sembol değildir. Tanrı'nın yarattığı ve doğurduğu şey oğlunda olduğu gibi bizlerizdir. Baba oğlunu bizim için yarattı ve ben başka kimseyle değil sadece onunla aynıyım (Fox 1980: 486).

Eckhart'a göre en derin hakikatlerden biri Tanrı'nın oğulları ve kızları olduğumuzdur. Bu hakikat bize Tanrı gibi yaratabileceğimizi verir. Baba'nın çocukları olmak bizlerin de üretmesi ve üreticiler olan doğurucular haline gelmesi anlamına gelir. Bu bizim Tanrı'ya övgümüzdür yani yaratıcılığımızdır. Tanrı'yı ne över? O'nun gibi olan şey. Bundan dolayı ruhtaki Tanrı gibi olan her şey Tanrı'yı över. Tanrı'nın yaptığına ters olan herhangi bir şey zerre kadar Tanrı'yı övmez. Aynı şekilde bir heykel de zihnindeki tüm sanatı üzerine işleyen sanatçıyı över, böylelikle de onu kavrayışına oldukça benzer hale getirir. Sanatçının kavrayışındaki sanat eserinin bu benzerliği kelimelere dökülmeksizin ustasını över. Bu bağlamda Tanrı'nın olduğu gibi bizim de nasıl sanatçı olduğumuzu keşfederek Tanrı'yı överiz (Fox 1980: 487). Kısacası biz Tanrı'nın çocukları ve mirasçıları olduğumuzdan dolayı biz de Tanrı gibi sanatçı sayılırız. Çünkü biz, Tanrı'nın korkulu yaratıcı gücünün yaratıcı veliahtlarıyız. Çünkü Tanrı yaratandır. Tanrı'nın imgeleri olan bizler de Tanrı'nın ayak izlerini takip ederiz. Aslına bakılırsa yaratıcı ya da sanatsal eser insan kişiliğine layık, memnuniyet verici tek çalışmadır; zira bu Tanrı çalıştıkça çalışan tek işidir. Böyle bir eserde Teslis hayat vericidir. Eckhart, doğurmak Tanrı ilahiliğinin köküdür anlayışından hareket ederek bizleri de doğurucu olmak konusunda teşvik etmektedir. Eckhart açısından güzellik ve kutsamanın paylaşılması için yaratıcı insanların kendilerini doğurmaya zorlamaları gerekir. Biz bu doğumla tekrar doğarız ve Tanrı'da insanlık tarihinde tekrar doğar.

Öte yandan Eckhart Tanrı'nın bahşetmeye ihtiyaç duyduğunu söyler. Bahşetmek Tanrı'nın doğasında vardır ve O'nun var oluşu bize bahşetmesine bağlıdır. Tanrı'nın doğasında olan bu bahşetme o kadar önemlidir ki eğer biz bunu reddedersek ona karşı zalimce davranmış ve onu öldürmüş oluruz. Başka bir deyişle bahşedici, bunu alan birine ihtiyaç duyar. Tanrı ne tür hediyeler bahşetmeyi sever? Büyük hediyeler bahşetmek

O'nun doğasında vardır. Bahşetmenin karşılıksız olarak vermek olduğuna dikkat çeken Eckhart için bu bir dönüş ya da ödül için verilen bir şey değildir. Hediye, vermek için verilir, nedensizdir. Bu yüzden bize bahşedilen sanatımız, yaşamak ve çalışmak gibi nedensiz olmalıdır. Yaratılışın sebepsiz olduğu gibi sanat da sebepsizdir. Eckhart karşılığında bir şeyler almak için bir şeyler verenlerin hediye vermiş olmadığına dair bizi uyarır ve şöyle der: Böyle bir şey hediye olarak isimlendirilmeyi hak etmez, bu bir talep olarak isimlendirilir. Çünkü gerçekten hiçbir şey verilmemiştir (Claud 1909: 170). Demek ki sanat bizlere Tanrı tarafından bahşedilmiştir. Kısacası bahşedici Tanrı ile paylaştığımız içtenlik sanatımızca da paylaşılır. Sanat tarafından üretilen her şey kendi oluşunun sadece Tanrı tarafından olduğu gerçeğinin farkındadır.

Bu bağlamda bahşetmek Tanrı'nın doğasında varsa aynı şeyi yapmak Tanrı'nın çocukları olarak bizim doğamızda da vardır. Bizim kutsallığımız yaratıcılığımızı gerektirir. Birisi yaratıcı ve üretken olmadan kutsal olamaz. Bu noktadan hareketle Eckhart için yaratıcı olmak, sanatçı olmak içimizde oldukça derin yerlerden bir şeyler meydana getirmek demektir. Hakiki olarak uygun anlamında ifade edilebilecek olan şey kişinin içerisinden gelmelidir. Bu tür şeyler kişinin içerisine dışarıdan girmez, ancak içeriden açığa çıkar (Eckhart 1994: 251). Dış dünyayı iç dünyaya çeviren, Tanrı'yı bir iç görü de kavrayan bu anlayış Eckhart mistisizminin ana özelliğidir. Salt doğruluk insanın kendisindedir. İnsan Tanrı'yı O'nun kendi içindeki tecellisinden bilebilir. Bu bizim kendimizde Tanrı'yı görmemiz, Tanrı'nın bizim içimizde kendi kendisini görmesidir. Çünkü Eckhart'a göre Tanrı'nın varlığı ve doğası, benim varlığım ve doğamdır. Tanrı ve ben bir bütünüz, biriz. Tanrı biz de, biz de Tanrı'dayız. Diyebiliriz ki Tanrı – insan özdeşliğine dayanan bu anlayışta insan küçük bir Tanrı'dır (Mikrotheos).

Bizim en derinimizdekiler, içimizdekiler, oluş ve eylemle birleşir. Bu yüzden yaratıcılık eylemimiz oluştan çıkmalıdır. Yani bizim ve Tanrı'nın doğuşunun sonucu oluş ve eylemlerden doğan yaratıcılık olacaktır. Bu konu Kutsal Kitap'ta şöyle geçer: 'Siz beni seçmediniz, ben sizi seçtim. Gidip meyve veresiniz, meyvenizde kalıcı olsun diye sizi ben atadım. Öyle ki benim adımla Baba'dan ne dilerseniz size versin' (Yuhanna 2006: 15:16)

Bu bağlamda Eckhart'ın düşüncelerinde sanat, yaşam gibi içimizdeki en derin köklerden doğar. Çünkü sanat yaşamdır. Yaşam nedir? İçimizde kendi kendine hareket eden şeydir. Hareketsiz şey yaşamaz. Bu yüzden eğer biz onunla yaşıyorsak, dışarıdan hareket etmeyelim diye içimizden onunla işbirliği yapmalıyız, yani onun aracılığıyla yaşadığımız kadarıyla harekete geçmeliyiz, Kendi içimizden hareket etmeliyiz ve bu yüzden biz onunla ya da onun içinde yaşarsak o bizim olmalı ve biz kendimiz ona göre hareket etmeliyiz (Fox 1980: 488). Eckhart için biz kendi içimizden hareket ederek hepimiz bir şekilde sanatçı ya da yaratıcı insanlar olabiliriz. Aslında böyle olmalıyız, çünkü bu otantik hazzın uzandığı tek yoldur.

Bizim en büyük hazzımız yaratıcı ile işbirliği yapmaktır. Yaratıcı durumundaki ruh daha fazla bir zarafetle bir şeyleri başaramaz; fakat o, bunu Tanrı'nın içindeki kutsallıkla yapabilir ve bu yüzden ruh büyülenen ve kendi kendini kaybedebilen mükemmel bir şeydir. Sanatın getirdiği bu mutluluğu ve hazzı kazanabilmek için Tanrı'nın yaptığı gibi

suretlerimize güvenmeye ihtiyacımız var. Sanatçı içeriden dışarıya şekillere ve kavramlara güvenmeye sürüklenir. Gerçek sanat derinliklerimiz diğerlerinin derinliklerindedir, bir hediyedir ya da diğerlerinin ruhuna dokunan ve onlardan akan bir ruhtur. Sanatçı şekillerine güvenmeli, yaptığı şekillerle meydana gelmeli ve öyle yaşamalıdır. Bir şekil var oluşunu diğer bir şekilden alır. Bu tektir ve aynı şeydir. Şekillerle dolu yaşamımız -sanatsal yaşamımız- ruhsal yaşamımız için bir nedendir. Sık sık nasıl yaşadığımı sorarsın, bunu dikkatle incele şekil hakkında ne söylediğine bak. Aynı şekilde yaşamalısın. Kendinde değil onda olmalısın, kendin için değil onun için olmalısın. Sanatçının güveni ve içtenliği bizim ruhsal yaşamlarımız için model olur (Fox 1980: 488).

Eckhart için insan var oluşları doğru olmak ya da hiçbir şeyi yanlış yapmamak hakkında hiç korku ve tereddüt duymadan ilerleyerek bütün aktivitelerinde isteklerini Tanrı'ya çevirmelidir ve gözleri sadece Tanrı'da olmalıdır. Eğer bir ressam ilk vuruşunu -fırça darbesini- yaptığında fırçasının her vuruşuna önem göstermek isteseydi, hiçbir resim sonuçlanmayacaktı. Bu bizim için ilk öneriyi takip etmemiz gerektiği ve sonraki adımı atmamızdır -ileri gitmemizdir-. Sanatçının kendi iç yaşamını diğerlerinden daha derinlemesine düşünmesi gerektiğinin sebebi iç yaşamımız, hareketin meydana geldiği yerdir. Tanrı'nın içi benim içimdir. Benim içim Tanrı'nın içidir. Kısacası içimizde her şey mevcuttur (Fox 1980: 489).

Her sanatçının neyin yukarıda ve neyin içinde olduğunu anlaması ve bilmesi gerekir. Sanatçının işi içinde olmalıdır. İçinden şekillenerek sanatçı bir işi üretebilir. Kutsal Kitap şöyle der: 'Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, Yüceler Yücesi'nin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrı Oğlu denecek' (Luka 2006: 1:35). Burada Kutsal Ruh senin üstüne gelmelidir ki bu yukarı, içeri olabilir demektir. İçten gelen bizim doğum gerçeğimiz sadece dışarıdan ya da yukarıdan olması yerine, Tanrı ve bizdir. Bu anlamda Meryem Tanrı'yı dünyaya getiren ilk sanatçıydı. Asil ve ilahi olan şey içimizdeki hayali çağırma için tercih ettiğimiz şeydir. Fakat bu sadece hayal etmekten ya da hayalinde yaratmaktan gelmez. Her doğru sanatçının yapması gerektiği gibi, eğer içimizde yaşam derinliği oluşturursak ancak bu şekilde bir bağlantı da oluşturabiliriz. Sanat sadece ilham değildir. Sanat bir istektir. Sanatçının, sanatının pratiği istek tarafından pekiştirilmesi gerekir. Bunun sonucunda sanatçının doğası ortaya çıkar (Davies 2004: 143).

Sanatçının içini dinlemek için yaptığı yolculuk ve kendi hayallerine güvenmesi bir toplumsal yolculuktur. Böylece içindeki derinliklerinden doğan sanatçı ortak derinliklerden doğar. Böyle bir insan sadece bana değil, bize de hayat verir. Siz bütün kutsallığı ve teselliye keşfedecek, neşe ve bütün mutluluğu tadacaksınız. Eğer bunu görmezden gelerseniz bütün kutsallığı ve bütün mutluluğu ihmal edeceksiniz. Biz kutsallıktan yarattık; Tanrı'nın bütün dostları bazı yerlerde kutsallıklarını alacaklar ve bundan yaratacaklar. Bu Tanrı'nın krallığındaki masadır. Bu masada ruh'un armağanları hızlı bir nehir gibi akar ve biz böyle bir akışa engel olamayız Bu bizimle yaratıcı arasındaki bir birleşmedir. Bizimle yaratma arasında, bizim en derin içindeki kendimiz ve dış dünyadaki kendimiz arasındadır. Bütün bu birleşmelerden korunan bir çocuk doğar ve onun adı güzelliktir ya da babamızın çocuklarının şerefidir. Sanatçının işi parçalara bölmek var

olan şerefi göz önüne koymaktır. Eğer bir yetenekli sanatçı tahta ve taşın bir şeklini yaparsa bu şekli tahtanın içine yerleştirir. Fakat bunu parçalara ayırır, onun içinde saklı olan ve onu kaplayan parçaları ortaya çıkarır. Sanatçı kaplamayı ve küfü uzaklaştırırsa tahtaya hiçbir katkıda bulunmaz, fakat bunun yerine onu ve dışarıda parlayan şeyin altında saklı yatan şeyi de yok eder. Efendimiz İsa'nın dediği gibi bu toprakta yatan şey hazinedir (Fox 1980: 490,491).

IV. Sonuç

Batı Hıristiyan düşüncesinde birçok teolog, sanatı, din açısından bir haddini bilmezlik, Tanrı'ya benzemeye çalışmak olarak nitelendirip bu konuya kuşku ile bakarken, Eckhart, sanata farklı bir açıdan yaklaşarak, bu durumu gerçek yaratıcı ile bir yarış olarak değil, aksine sanatı, yaratıcıyı anlama ve yüceltme mücadelesi olarak değerlendirmektedir.

Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın bizleri çocukları ve mirasçıları olarak kendi suretinde ve kendisine benzer olarak yaratmış olduğu gerçeğinden hareketle Eckhart, Tanrı gibi bizlerin de sanatçı ve yaratıcı olabileceğimiz düşüncelerini savunmaktadır.

Tanrı'nın bahşetmeye ihtiyaç duyduğunu, bahşetmenin Tanrı'nın doğasında olduğunu ve Tanrı'nın var oluşunun bize bahşetmesine bağlı olduğunu belirten Eckhart, sanatı ve sanat alanındaki yetenekleri de Tanrı'nın bir bahşetmesi olarak görmektedir. Eckhart için bahşetmek, Tanrı'nın doğasında varsa aynı şey Tanrı'nın çocukları olarak bizim doğamızda da vardır. Bu bağlamda Tanrı yaratmak ya da doğurmak için var olan bir varlıktır ve Tanrı'nın benzeri olan bizler de Tanrı'nın ayak izlerini takip etmekteyiz. Eckhart, doğurmak Tanrı ilahiliğinin köküdür anlayışından hareket ederek bizleri de doğurucu olmak konusunda teşvik etmektedir. Çünkü güzellik ve kutsallığın paylaşılması için yaratıcı insanların kendilerini doğurmaya zorlamaları gerekmektedir. Aynı zamanda Eckhart, birisi doğurucu, yaratıcı ve üretken olmadan kutsal olamaz kanaatinde dir.

Tanrı'nın içi benim içimdir ve benim içim Tanrı'nın içidir anlayışında olan Eckhart için, yaratıcı ve sanatçı olmak, içimizde oldukça derin yerlerden bir şeyler meydana getirmek demektir. Hakiki olarak uygun anlamında ifade edilebilecek olan her şey kişinin içinden açığa çıkar. Buradan hareketle Eckhart'ın düşüncelerinde sanat, yaşam gibi içimizdeki en derin köklerden doğar. Çünkü sanat yaşamdır. Yaşam içimizde kendi kendine hareket eden şeydir. İç yaşamımız hareketin meydana geldiği yerdir. Hareketsiz şey yaşayamaz. Her sanatçının neyin yukarıda ve neyin içinde olduğunu anlaması ve bilmesi gerekir. Sanatçının işi içinde olmalıdır. İçinden şekillenerek sanatçı bir işi üretebilir. Her doğru sanatçının yapması gerektiği gibi, eğer içimizde yaşam derinliği oluşturursak, ancak bu şekilde bir bağlantı da oluşturabiliriz. Eckhart için sanat yaşamla, yaşam da sanatla anlamlandırılır. Çünkü sanat ve yaşam Eckhart için özdeşlerdir. Bu bağlamda Eckhart için biz kendi içimizden hareket ederek hepimiz bir şekilde sanatçı ya da yaratıcı insanlar olabiliriz. Aslında böyle olmalıyız çünkü bu otantik hazzın uzandığı tek yoldur ve bizim en büyük hazzımız yaratıcı ile işbirliği yapmaktır.

Sanatın getirdiği mutluluğu ve hazzı kazanabilmek için Tanrı'nın yaptığı gibi suretlerimize güvenmeye ihtiyacımız vardır. Sanatçı içeriden dışarıya şekillere ve kavramlara güvenmeye sürüklenir. Gerçek sanat derinliklerimiz diğerlerinin derinliklerindedir, bir armağandır ya da diğerlerinin ruhuna dokunan ve onlardan akan bir ruhtur. Sanatçı şekillerine güvenmeli ve öyle yaşamalıdır. Bir şekil var oluşunu diğer bir şekilden alır. Bu tektir ve aynı şeydir. Şekillerle dolu sanatsal yaşamımız ruhsal yaşamımız için bir nedendir ve sanatçının güveni ve içtenliği bizim ruhsal yaşamlarımız için modeldir. Aynı zamanda sanat sadece ilham değildir. Sanat bir istektir. Sanatçının, sanatının pratiği istek tarafından pekiştirilmesi gerekir. Bunun sonucunda sanatçının doğası ortaya çıkar. Sanatçının içini dinlemek için yaptığı yolculuk ve kendi hayallerine güvenmesi bir toplumsal yolculuktur.

Kaynaklar

- Ağaoğulları, M. A. vd (2011). *Batı'da Siyasal Düşünceler*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Claud, F. M. A (1909). *Meister Eckhart's Sermons*, London, H. R. Allenson, Ltd. Racquet Court, 114 Fleet Street, E.C.
- Çakır A. M. (2002). *Sanatta Eleştirelilik*, İstanbul: Beta Basım.
- Davies, O. (2004). "The Unspoken Word: Negative Theology in Meister Eckhart's German Sermons", *Journal of the History of Philosophy: Academic Research Library*, 42, 3.
- Eckhart, M. (1941). *A Modern Translation*, By Raymond Bernard Blakney, Harper Torchbooks, the Cloister Library, Harper ve Row, Publishers, New York.
- Eckhart, M. (1981). *The Classic of Western Spirituality (1): A Library of the Great Spiritual Masters* President and Publisher Kevin A Lynch, C. S. P, The Essential Sermons, Commentaries, and Defense, Translation and Introduction By Edmund Colledge O. S. A and Bernand McGinn Preface By Huston Smith, Poulist Press.
- Eckhart, M. (1986). *The Classic of Western Spirituality (2): A Library of the Great Spiritual Masters* President and Publisher Kevin A Lynch, C. S. P, Teacher and Preacher Edited By Bernard McGinn, With the Collaboration of Frank Tobin and Elvira Borg Stadt, Preface By Kenneth Northcotts.
- Eckhart, M. (1990). *Tanrı ve İnsan*, Çev. Sedat Umran, İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.
- Eckhart, M. (1994). *Selected Writings, Selected and Translated* By Oliver Davies, Penguin Books, Ltd. London.
- Evola, J. (1994). *Modern Dünyaya Başkaldırış*, Çev. Fevzi Topçuoğlu, İstanbul: İnsan Yayınları
- Fox, M. (1980). *Breakthrough: Meister Eckhart's Creation Spirituality In New Translation, Introduction and Commentaries* By Matthew Fox, O. P. Image Books A Division of Doubleday and Company Inc. Garden City, New York.

- Kahveci, K. (2014). *Bir Mistik Düşünür: Meister Eckhart* Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 1038, Erzurum: Eser Basın Yayın Dağıtım Matbaacılık.
- Kieckhefer, R. (1978). "Meister Eckhart's Conception of Union With God", *The Harvard Theological Review*, 71(¾), 3. 3.
- Libera, A. (2005). *Ortaçağ Felsefesi*, Çev: Ayşe Meral, İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Luka İncili (2006). *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- McGinn, B. (1981). "The God Beyond God: Theology and Myticism in the Thought of Meister Eckhart", *The Journal of Religion*, 61(1).
- Pavlus'tan Galatyalılar'a Mektup (2006). *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Sena, C. (1975). *Filozoflar Ansiklopedisi*, E-H, Cilt: 2, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Serin, İ. (2007). *Eckhart Meister*, Felsefe Ansiklopedisi, 5, Ed: Ahmet Cevizci, Ankara: Ebabil Yayınları.
- Steiner, R. (1923). *Mysticism at the Down of the Modern Age*, Çev. Karl E. Zimmer, About the Author, the People, and the Background of this Book Preface to the.
- Taş, M. – Ürün, A. (2019). Sanat ve Yaratma, *Kalemîşi Dergisi*, 7, 14, Ankara.
- Yakup'un Mektubu (2006). *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Yaratılış (2006). *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Yuhanna İncili (2006). *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.